Materiallar to'plami · Conference Proceedings
”ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA BARQAROR RIVOJLANISH” respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
04 August 2026
UDK 37
PEDAGOGIKA

INTERAKTIV METODLAR ASOSIDA BO‘LAJAK MUSIQA TA’LIMI O‘QITUVCHILARINING METODIK MALAKALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Kazimjon Raupovich Raximov*
Farg‘ona davlat universiteti pedagogika, psixologiya va san’atshunoslik fakulteti musiqiy ta’lin va madaniyat kafedrasi o‘qituvchisi
✉ kazimjonraximov@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada interaktiv metodlar asosida bo‘lajak musiqa ta’limi o‘qituvchilarining metodik malakalarini rivojlantirishning pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda metodik malaka tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy komponentlari hamda interaktiv ta’limning musiqa pedagogikasidagi imkoniyatlari yoritilgan. Bo‘lajak o‘qituvchilarning darsni loyihalash, musiqiy materialni tanlash, ijodiy topshiriqlarni ishlab chiqish, o‘quvchilar faoliyatini tashkil etish va natijalarni refleksiv baholash ko‘nikmalarini shakllantirishda «aqliy hujum», «klaster», «aqliy xarita», muammoli ta’lim, loyiha, guruhli ijro va raqamli interaktiv vositalardan foydalanish samarali ekanligi asoslangan. Maqolada interaktiv metodlarni qo‘llashning pedagogik shartlari, metodik modelning asosiy bosqichlari va kutiladigan natijalar taklif etiladi. Tadqiqot xulosalariga ko‘ra, interaktiv yondashuv bo‘lajak musiqa o‘qituvchisining kasbiy-metodik kompetensiyasini rivojlantirish, ijodiy va kommunikativ faolligini oshirish hamda ta’lim jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan tarzda tashkil etishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar

interaktiv metodlar, musiqa ta’limi, bo‘lajak o‘qituvchi, metodik malaka, kasbiy kompetensiya, pedagogik texnologiya, ijodiy faoliyat, refleksiya, raqamli ta’lim.

DOI: 10.5281/zenodo.21743341

Kirish

Bugungi kunda oliy pedagogik ta’lim oldida turgan muhim vazifalardan biri — kasbiy faoliyatni mustaqil loyihalay oladigan, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni maqsadga muvofiq tanlaydigan va ta’lim oluvchilarning ijodiy faolligini rag‘batlantira oladigan mutaxassislarni tayyorlashdir. Ayniqsa, musiqa ta’limi o‘qituvchisi nafaqat nazariy bilim va ijrochilik ko‘nikmalariga, balki musiqiy-pedagogik jarayonni metodik jihatdan tashkil etish qobiliyatiga ham ega bo‘lishi lozim. Shu sababli bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining metodik malakasini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogik tadqiqotlarning dolzarb yo‘nalishlaridan biridir.

Metodik malaka o‘qituvchining ta’lim maqsadini aniqlash, mazmunni tanlash, metod va vositalarni belgilash, dars jarayonini tashkil etish, o‘quvchilar faoliyatini baholash hamda pedagogik faoliyatni tahlil qilish qobiliyatlarining yaxlit tizimi sifatida qaraladi. Musiqa ta’limida bu malaka musiqiy asarni pedagogik maqsadga mos tanlash, tinglash va ijro faoliyatini tashkil etish, musiqiy-nazariy tushunchalarni amaliy faoliyat bilan bog‘lash hamda o‘quvchilarning individual ijodiy imkoniyatlarini hisobga olishni ham qamrab oladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, an’anaviy tushuntirish va reproduktiv mashqlar bilan cheklanib qolish bo‘lajak o‘qituvchining mustaqil metodik qaror qabul qilish qobiliyatini yetarli darajada rivojlantirmaydi. Interaktiv metodlar esa ta’lim oluvchini faol subyektga aylantirib, muloqot, hamkorlik, muammoli vaziyatni hal etish va refleksiya orqali metodik tajribani egallashga imkon beradi.

References

[1] Musiqa o‘qituvchisining metodik kompetensiyasi pedagogik kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u ta’limning tashkiliy shakllari, metodlari, vositalari va texnologiyalarini o‘zaro uyg‘un tanlash va amaliyotda qo‘llash qobiliyatini anglatadi. Sobirova metodik kompetensiyaning musiqa o‘qituvchisi faoliyatidagi didaktik ahamiyatini alohida ta’kidlaydi [1]. Bezemchuk va Fomin esa bo‘lajak musiqa san’ati o‘qituvchilarining metodik kompetensiyasini shakllantirishda pedagogik amaliyot, amaliy topshiriqlar va kasbiy faoliyatga yaqinlashtirilgan vaziyatlarning rolini ko‘rsatadi [2].

[2] Zamonaviy tadqiqotlarda interaktiv metodlar musiqa ta’limida o‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirishi, ijodiy faoliyatni faollashtirishi va musiqiy kompetensiyani rivojlantirishi bilan izohlanadi [3; 4]. Kelajakdagi musiqa o‘qituvchilarining professional kompetensiyasini rivojlantirishda interaktiv metodlar, musiqiy asarlarni tahlil qilish, amaliy mashg‘ulot va raqamli texnologiyalarni birlashtirish samarali yo‘nalish sifatida ko‘rsatilgan [5]. Shuningdek, kompetensiyaga yo‘naltirilgan musiqa ta’limida loyiha faoliyati, mahorat darslari, ansambl hamkorligi, raqamli vositalar va refleksiv amaliyotning integratsiyasi bo‘lajak o‘qituvchilarning o‘z kasbiy imkoniyatlariga bo‘lgan ishonchini oshirishi qayd etilgan [6].

[3] Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, interaktiv metodlarning samaradorligi ularni shunchaki qo‘llash bilan emas, balki aniq didaktik maqsad, mazmun, ta’lim shakli va baholash mezonlari bilan uyg‘unlashtirish orqali ta’minlanadi. Shu nuqtayi nazardan, bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining metodik malakasini rivojlantirishga yo‘naltirilgan yaxlit pedagogik modelga ehtiyoj mavjud.

[4] **Metodologiya:** Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga asoslangan va tizimli yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqotda ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, pedagogik modellashtirish, kuzatish va refleksiv baholash usullaridan foydalanildi. Tadqiqot obyekti — oliy ta’lim muassasalarida bo‘lajak musiqa ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy tayyorlash jarayoni; predmeti esa interaktiv metodlar asosida ularning metodik malakasini rivojlantirish mazmuni, shakllari va pedagogik shart-sharoitlaridir.

[5] Taklif etilayotgan metodik model to‘rt o‘zaro bog‘liq bosqichdan iborat: 1) motivatsion-maqsadli bosqich — bo‘lajak o‘qituvchining metodik faoliyatga qiziqishini shakllantirish; 2) mazmuniy-kognitiv bosqich — interaktiv metodlarning didaktik imkoniyatlari va musiqa darsidagi qo‘llanish mexanizmlarini o‘zlashtirish; 3) amaliy-ijodiy bosqich — mikro-dars, loyiha, guruhli ijro, musiqiy asar tahlili va muammoli vaziyatlarni yechish orqali metodik malakani amalda qo‘llash; 4) refleksiv-baholash bosqichi — o‘z faoliyatini tahlil qilish, o‘zaro baholash va takomillashtirish.

[6] Interaktiv metodlarni tanlashda «maqsad–mazmun–metod–faoliyat–natija» izchilligi asosiy mezon sifatida olindi. Masalan, musiqiy asarni tahlil qilishda «aqliy hujum» va «klaster», turli talqinlarni solishtirishda munozara, dars loyihasini ishlab chiqishda loyiha metodi, ijrochilik ko‘nikmalarini rivojlantirishda guruhli va ansambl faoliyati, yakuniy bosqichda esa refleksiv kundalik yoki o‘z-o‘zini baholashdan foydalanish mumkin.

[7] **Natijalar:** Tadqiqot natijalari asosida interaktiv metodlar bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining metodik malakasini quyidagi yo‘nalishlarda rivojlantirishi aniqlandi: birinchidan, darsni loyihalash va metodik qaror qabul qilish; ikkinchidan, musiqiy materialni o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga mos tanlash; uchinchidan, ijodiy va hamkorlikdagi faoliyatni tashkil etish; to‘rtinchidan, ta’lim natijalarini mezonlar asosida baholash; beshinchidan, o‘z pedagogik faoliyatini refleksiv tahlil qilish.

[8] Interaktiv mashg‘ulotlar jarayonida talaba faqat tayyor metodni o‘rganuvchi emas, balki uni tanlovchi, moslashtiruvchi va pedagogik vaziyatga tatbiq etuvchi subyektga aylanadi. Masalan, «Musiqa asarini o‘rgatishning interaktiv modeli» mavzusida talabalar kichik guruhlarda bitta musiqiy asar uchun dars ishlanmasi ishlab chiqadi, metod tanlovini asoslaydi, mikro-dars o‘tkazadi va boshqa guruhlarning fikr-mulohazalari asosida ishlanmani takomillashtiradi. Bunday faoliyat metodik bilimni amaliy ko‘nikmaga aylantirishga xizmat qiladi.

[9] Raqamli interaktiv vositalar ham metodik malakani rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi. Audio va video materiallar, raqamli nota dasturlari, taqdimotlar, onlayn testlar va virtual hamkorlik vositalari musiqiy materialni ko‘rgazmali va eshitish asosida o‘zlashtirish imkonini kengaytiradi. Biroq texnologiya pedagogik maqsadning o‘rnini bosmasligi, balki metodik vazifani samarali hal qilishga xizmat qilishi lozim.

[10] **Muhokama:** Olingan natijalar interaktiv metodlarning samaradorligi, avvalo, ta’lim jarayonining faoliyatga yo‘naltirilganligi bilan bog‘liqligini ko‘rsatadi. Musiqa ta’limi o‘z tabiatiga ko‘ra eshitish, ijro, tahlil, muloqot va ijodiy faoliyatni birlashtiradi. Shu sababli interaktiv metodlar mazkur fan xususiyatlariga mos keladi. Ayniqsa, guruhli ijro va ansambl faoliyati hamkorlik, tinglash, o‘zaro moslashish va umumiy natija uchun mas’uliyatni rivojlantiradi.

[11] Shu bilan birga, interaktiv metodlardan foydalanishda ayrim muammolar mavjud: o‘qituvchining metodik tayyorgarligi yetarli bo‘lmasligi, mashg‘ulot vaqtining cheklanganligi, talabalar faolligining notekisligi va raqamli resurslardan foydalanish imkoniyatlarining farqlanishi. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun metodlarni bosqichma-bosqich joriy etish, aniq baholash mezonlarini belgilash, mikro-dars va pedagogik amaliyotni interaktiv topshiriqlar bilan boyitish zarur.

[12] Demak, bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining metodik malakasini rivojlantirishda interaktiv yondashuv mustaqil metodik fikrlashni, ijodiy tashabbusni va kasbiy refleksiyani bir butun tizim sifatida shakllantiradi. Bu yondashuv an’anaviy bilim berishdan amaliy-metodik faoliyatga o‘tishni ta’minlaydi.

[13] **Xulosa**

[14] Interaktiv metodlar asosida bo‘lajak musiqa ta’limi o‘qituvchilarining metodik malakalarini rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta’limning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, metodik malaka faqat nazariy bilimlarni egallash bilan emas, balki pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, dars loyihalash, musiqiy materialni metodik tahlil qilish, ijodiy topshiriqlar yaratish va o‘z faoliyatini refleksiv baholash orqali shakllanadi.

[15] Interaktiv metodlarning samaradorligini ta’minlovchi asosiy pedagogik shartlar quyidagilardan iborat: ta’lim maqsadlarini aniq belgilash; metodlarni musiqa fanining mazmuni va xususiyatlariga mos tanlash; talabalarning faol, hamkorlikdagi va ijodiy ishtirokini ta’minlash; raqamli vositalardan maqsadli foydalanish; o‘zaro va o‘z-o‘zini baholashni yo‘lga qo‘yish. Mazkur shartlar asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining metodik kompetensiyasini, kasbiy mustaqilligini va pedagogik ijodkorligini rivojlantiradi.

[16] **Foydalanilgan adabiyotlar**

[17] Sobirova O.A. Methodological Competence of a Music Teacher and Competences Demonstrated on its Basis. International Journal of Language Learning and Applied Linguistics, 2023, 2(6). DOI: 10.51699/ijllal.v2i6.2115.

[18] Bezemchuk L., Fomin V. Formation of Future Music Art Teacher’s Methodological Competence in the Process of Pedagogical Practice. Professional Art Education, 2020, 1(1). DOI: 10.34142/27091805.2020.1.01.07.

[19] Yusupova M.J. Use of Interactive Methods to Increase the Effectiveness of Music Culture Lessons. Current Research Journal of Pedagogics, 2022, 3(6). DOI: 10.37547/pedagogics-crjp-03-06-07.

[20] Kenjayeva S.B., Abdurashidov S.B. Technologies for Using Interactive Methods in Music Lessons. Advances in Science and Education, 2026, 2(1), 113–116. DOI: 10.70728/edu.v02.i01.027.

[21] Karimov I.A. Theoretical and Pedagogical Basis of the Methodology for Improving Professional Competence of Future Music Teachers. International Journal of Pedagogics, 2024, 4(9), 63–69. DOI: 10.37547/ijp/Volume04Issue09-12.

[22] A Competence-Oriented Framework for Music Teacher Education: Conceptual Model and Empirical Validation of Students’ Perceived Self-Efficacy. Frontiers in Education, 2026. DOI: 10.3389/feduc.2026.1879004.

[23] UNESCO. Framework for Culture and Arts Education. Paris: UNESCO, 2024.

[24] Johnson D.W., Johnson R.T., Smith K.A. Cooperative Learning: Improving University Instruction by Basing Practice on Validated Theory. Journal on Excellence in University Teaching, 2014, 25(3–4), 85–118.